

Průvodce 2006

ZPRAVODAJ MUZEA JIHOVÝCHODNÍ MORAVY VE ZLÍNĚ

ROK 2006 JE ROKEM FRANTIŠKA BARTOŠE

František Bartoš
v době svého působení v Brně

Památku Františka Bartoše oslavujeme ne na koních, ne tancem, ne pitkami. Nejdůstojnější oslava spisovatele jest, rozmnožíš-li jeho dílo, aby se stalo přístupné a užitečné všem lidem. Takto chceme my oslavit tohoto syna našeho kraje.

Tomáš Bat'a, 7. srpna 1926

Paleta činnosti Muzea jihovýchodní Moravy je neobyčejně pestrá. Výstavy, přednášky, konference, vytváření, prezentace a ochrana sbírek, pracovní dílny pro děti a mládež, lektorské výklady v expozicích a výstavách spojené i s plněním nejrůznějších úkolů, předvádění práce lidových výrobců pro nejširší veřejnost, hudební koncerty a mnohé další aktivity.

V letošním roce však Muzeum jihovýchodní Moravy věnuje obzvláštní pozornost osobnosti Františka Bartoše, jehož význam v oblasti kulturního a společenského života Moravy druhé poloviny 19. století přesahuje rámec zlínského regionu a jehož sté výročí úmrtí si v roce 2006 připomínáme.

Obzvláštní dík patří představitelům Zlínského kraje a Statutárního města Zlín, s jejichž výraznou podporou mohou Muzeum jihovýchodní Moravy a Krajská knihovna Františka Bartoše uskutečnit celoroční bohatý program tohoto projektu.

Ivan Plánka, ředitel

FRANTIŠEK BARTOŠ

patří k nejvýznamnějším osobnostem našeho kulturního života druhé poloviny 19. století. V této době výrazně ovlivňoval svým mnohostranným dílem rozvoj celého národního života na Moravě. Byl bytostně spjat s ideami národního obrození a je-

jich realizaci v moravských podmínkách věnoval všechny své síly a schopnosti. Byl vynikající pedagog, etnograf, folklorista i dialektolog. Vše, co dělal a čemu se věnoval, mělo vždy jediného společného jmenovatele: všestranně upevňovat a rozvíjet národní uvědomění, kulturu a vzdělání.

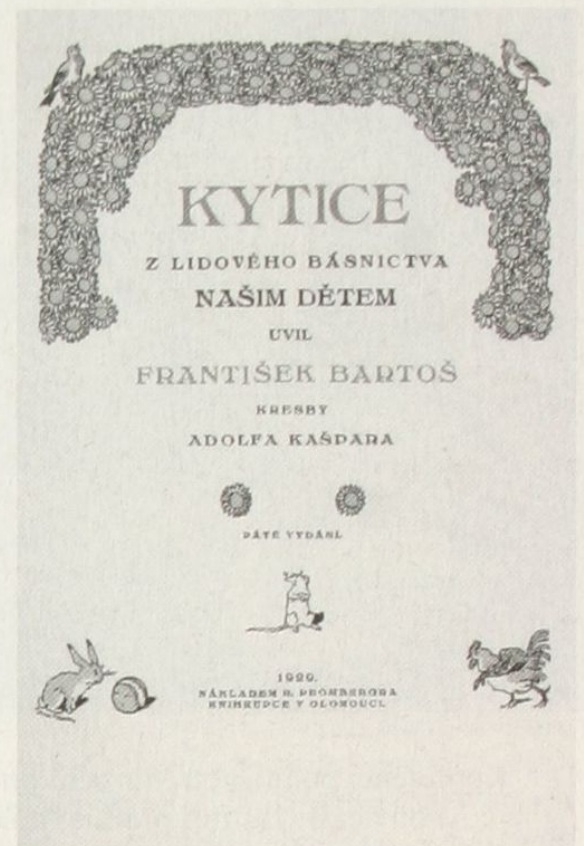
Základ národního uvědomění získal František Bartoš v rodinném prostředí v rodné obci Mladcová u Zlína. Na svou dobu mimořádně vzdělání zlíští kantoři František a Josef Vojtěchovi v něm navíc vypěstovali touhu po vzdělání, které Bartoš získával za svízelných existenčních podmínek na gymnáziu v Olomouci a na univerzitě ve Vídni. Badatelskou houževnatost talentovaného studenta filologie pak rozvíjeli jeho univerzitní učitelé A. V. Šembera a F. Miklosi. Ti také podporovali jeho cílevědomé úsilí prospět vlastní prací národním i slovanským zájmům. Tuto zásadu pak Bartoš vždy uplatňoval vůči sobě i vůči svým žákům. Obdivuhodný rozsah jeho díla je toho výmluvným svědectvím.

Povahu, která dává přednost činu před proklamací, reprezentuje Bartošovo reformační úsilí v oblasti metodiky vyučování českého jazyka. Vydal více než desítku učebnic a příruček, které výrazně pozvedly úroveň výuky českého jazyka a literatury na středních školách. Jeho *Malá slovesnost* vyšla během třiceti let devětkrát. O *Rukověti správné češtiny* napsal Jan Herben, že si zaslouží být „...do zlata zafasována, ale také i více čtena!“ Slovy těžko postižitelná je ovšem vlastní pedagogická práce Františka Bartoše. Imponoval svým žákům rozsáhlými vědomostmi, ryzím charakterem i publikačními úspěchy. Vychoval řadu vynikajících osobností, například Jana Herbena, Františka Bílého a další, které pak hrály významnou úlohu ve společenském i kulturním životě našeho národa.

V roce 1892 byl Bartoš jmenován
c. k. školním radou

Při všech svých pedagogických povinnostech a vědecké práci účastnil se Bartoš pilně i společenského a kulturního dění v Brně. Byl zakládajícím členem Ústřední Matice školské, ředitelem a protektorem ústavů Vesny a mimo jiné několik let redigoval *Časopis Matice Moravské*. Jeho vlastenectví bylo prosto všech okázalostí. S neobvyklou skromností a obětavostí pomáhal i hmotně všude tam, kde viděl, že je třeba pomoci. Poskytoval finanční dary českým kulturním institucím i nemajetným studentům.

Kytice z lidového básnictva
ilustrovaná Adolfem Kašparem
je připravena k vydání v roce 2006

Dnes je širší veřejnosti František Bartoš znám především jako folklorista, etnograf a dialektolog. V poslední a největší ze tří jeho sbírek lidových moravských písní je jich zachyceno více než 2000. Tuto sbírku vydal ve spolupráci s Leošem Janáčkem a za přispění mnoha sběratelů z řad venkovské inteligence, zejména učitelů a kněží. Dodnes ojedinelým dílem je jeho vynikající sbírka dětského folkloru *Naše děti*. Dětem je věnována i jeho vůbec poslední kniha, jejíž vydání se již nedožil, *Kytice z lidového básnictva*, krásně ilustrovaná Adolfem Kašparem.

Z Bartošova pera je i řada prací národopisných. Ve svých národopisných monografiích podal souhrnný pohled na způsob života a kulturu venkovského lidu na Zlínsku, Valašsku, Moravských Kopačnicích a Podluží. Pozoruhodná je i skutečnost, že si například ve své studii *Líšeň* všiml sociálních vztahů na moravské vesnici, jejíž způsob života výrazně ovlivnila blízkost velkého města.

Renovovaná Bartošova busta u škol
v Bartošově čtvrti ve Zlíně, autor K. Řezník

Konferenci pořádanou Muzeem jihovýchodní Moravy a Knihovnou Františka Bartoše svou účastí zařadili představitelé kraje, města, odborných a vědeckých institucí

Svou *Dialektologii moravskou*, spisem o moravských nářečích, získal František Bartoš proslulost i ve vědeckém světě slovanském. Tomuto dílu byla udělena cena Akademie nauk v Petrohradě, vysoce ji hodnotili Fr. Miklosiċ a Jan Gebauer. Ten prohlásil, že nezná v české gramatické literatuře tak obsáhlé a tak pravdivé dílo, jako je *Dialektologie Františka Bartoše*.

Mladcová a rodný kraj byly vždy drahé Bartošovu srdci. Písň z Mladcové otvírají jeho první sbírku moravských lidových písní. První jeho národopisná monografie je věnována Zlínsku. Domů se vracel rok co rok. Hledal tu a také nalézal nové síly do další práce. Domov mu dal přátele nejvěrnější a rodná Mladcová mu poskytla i místo k poslednímu odpočinku.

Dedikace v knihách, které mu věnovali Alois Jirásek, Ignát Herman, Čeněk Zíbrt, Jan Herben a další, svědčí o úctě, kterou k Františku Bartošovi chovali čeští spisovatelé.

Přes všechny pocty, jichž se dostalo Bartošovi již za jeho života, však zůstal vždy člověkem skromným, z duše dobrým a ohleduplným. Když byl jmenován členem České akademie věd, prohlásil, že se pokládá jen za prostého dělníka na staveništi národní vzdělanosti.

JAK SE KDY V ČECHÁCH TANCOVALO

*Stavěním nicelovské rodiny
Fr. Bartošovi
v jediném štěstě, nově
všechny věci
v této klavírní a v této upřímné
Dělník {1895
v Brně 20/10/94.*

Dedikace Čenka Zíbrta F. Bartošovi v knize *Jak se kdy v Čechách tancovalo* z roku 1895

Osobnost a dílo Františka Bartoše připomínáme s přesvědčením, že má velmi co říci všem, kdo ovlivňují vývoj soudobé české kultury, se zdůrazněním jeho vnímání historické odpovědnosti, již nikdy, nikým a za žádných okolností nemůže být zbavena žádná generace.

V letošním roce, v němž uplynulo 100 let od Bartošova úmrtí, je připraven celoroční program s názvem **Rok Františka Bartoše ve Zlíně a Zlínském kraji**, jehož cílem je připomenout stálou aktuálnost a význam jeho díla. S výraznou podporou Zlínského kraje a Statutárního města Zlína uskutečňuje tuto akci Muzeum jihovýchodní Moravy spolu s Krajskou knihovnou Františka Bartoše.

Vyvrcholením odborné části projektu byla vědecká konference s názvem *František Bartoš, dialektolog, pedagog a národopisec*. Jejimi spolupořadatelé byla Česká národopisná společnost, Ústav evropské etnologie Masarykovy univerzity v Brně, Etnologický ústav AV ČR v Brně a Ústav pro jazyk český AV ČR. Přední odborníky uvítali při zahájení konference hejtman Zlínského kraje Libor Lukáš a první náměstkyně primátora Statutárního města Zlína Mgr. Irena Ondrová. Přednesené příspěvky spolu s další dokumentací budou k dispozici ve sborníku konference, který vyjde ještě do konce roku 2006.

Součástí Roku Františka Bartoše jsou i akce společenského charakteru. Po zahajovacím aktu v krajské knihovně se konal pietní akt u hrobu Františka Bartoše na mladcovském hřbitově. Za účasti městských a krajských představitelů tu vzdali hold Bartošově památce i představitelé zlínských folklorních souborů. Sté výročí Bartošova úmrtí připomenula i římskokatolická církev zádušní mší v chrámu sv. Filipa a Jakuba a vzpomínkou u Bartošova hrobu. Obnovená a restaurována byla Bartošova busta umístěná před školami na Bartošově čtvrti a jeho náhrobek na mladcovském hřbitově.

K pozoruhodným aktivitám Roku Františka Bartoše patří i vydání monotematického čísla Krajské kulturní revue ZVUK - Jaro 2006.

Slavnostním závěrem Bartošova roku bude 30. listopadu 2006 koncert Filharmonie Bohuslava Martinů a Městského divadla Zlín z děl Leoše Janáčka, Bohuslava Martinů a Vítězslava Nováka, na němž představitel Zlínského kraje seznámí kulturní veřejnost s nově vydaným dílem *Kytice z lidového básnictva*, bohatě a krásně ilustrovaným Adolfem Kašparem, jež věnoval František Bartoš na sklonku svého života dětem.

REEDICE DĚL FRANTIŠKA BARTOŠE

Dvě zlínské instituce pečující o odkaz Františka Bartoše - Muzeum jihovýchodní Moravy a Krajská knihovna Františka Bartoše - se spojily a připravily projekt reedice Bartošova etnografického díla. Jeho cílem je zpřístupnit Bartošovy práce učitelům, folklorním souborům, zájemcům o lidovou kulturu tak, aby bylo možno čerpat z bohatství jím shromážděného národopisného materiálu písní, pohádek, říkadel, vyprávění, popisů zvykoslovných jevů. Jednotlivé svazky vycházejí formou reprintu s finanční podporou krajského úřadu v edici Zlínský kraj.

Prvá v řadě vyšla v roce 2003 formou reprintu Bartošova písňová sbírka *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými* z roku 1882 a následovalo dvousvazkové dílo *Lid a národ* z let 1883 a 1885, v němž Bartoš zachytil obraz kultury moravského venkova 2. poloviny 18. a 19. století. V roce 2005 byla vydána jedinečná Bartošova sbírka dětského folkloru *Naše děti* (reprint druhého rozšířeného vydání z roku 1898), obsáhlá sbírka dětských her, říkánek, hádanek, písní a popěveků bohatě doplněná ilustracemi Mikoláše Alše.

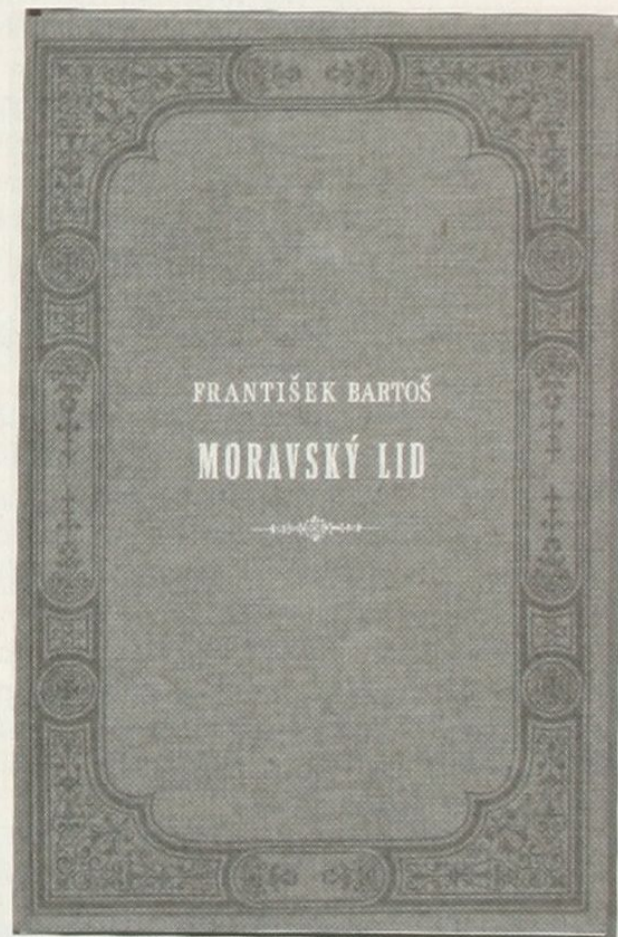
V letošním roce spatřil světlo světa *Moravský lid*, reprint další Bartošovy etnografické monografie z roku 1892, která obsahuje bohatý lidopisný materiál.

Publikační aktivity v roce 100. výročí úmrtí Františka Bartoše budou završeny reprezentativním vydáním Bartošovy *Kytice z lidového básnictva*, kterou nezapomenutelně ilustroval Adolf Kašpar a která vyšla těsně po Bartošově smrti v roce 1906.

Abychom splatili „stoletý dluh“, který jsme vůči Bartošovu dílu měli, zbývá v příštím roce vydat v jednom svazku jeho tři poslední etnografické studie *Moravskou svatbu*, *Líšeň* a *Deset rozprav lidopisných*.

Čas podrobil i Bartošovo dílo tvrdé zkoušce. Mnohé z toho, co napsal, se stalo již jen dobovým dokumentem. Zůstalo však stále dost toho, co z jeho díla dodnes patří k živému národnímu dědictví. Patří jistě k pozitivní části bilance kulturních aktivit Zlínského kraje, že se právě jejich zásluhou dostává dílo Františka Bartoše do rukou všech, kteří se zabývají studiem lidové kultury a usilují o její uchování a rozvoj.

Alena Prudká

Zatím poslední z reprintů Bartošových děl *Moravský lid*

Podrobné informace o programu **Roku Františka Bartoše**, o Bartošově osobnosti a díle, získáte na: http://www.kfbz.cz/rok_fb.htm <http://www.muzeum-zlin.cz/>